

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС РОБОТИ З КАМІНЦЯМИ
МАРБЛС**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 241 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта
Раїса БОНДАРЕНКО
Керівник: канд. пед. наук,
доцент Олена АНІСІМОВА

Івано-Франківськ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи формування навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку під час роботи із камінцями Марблс	7
1.1. Сенситивність молодшого дошкільного віку для розвитку здатності до взаємодії	7
1.2. Спільне навчання: сутність освітньої технології	12
1.3. Камінці Марблс як сучасний освітній засіб	15
РОЗДІЛ 2. Експериментальна перевірка ефективності використання камінців Марблс як засобу організації взаємодії дітей молодшого дошкільного віку	19
2.1. Діагностика здатності до взаємодії дітей молодшого дошкільного віку	19
2.2. Огляд методів та прийомів роботи із камінцями Марблс	32
2.3. Аналіз результатів організації взаємодії дітей молодшого дошкільного віку під час роботи з камінцями Марблс.....	36
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ	42
Додаток А. Діагностичні завдання.....	42
Додаток Б. Орієнтовні теми ігрових ситуацій.....	45
Додаток В. Ігри та вправи з камінцями Марблс.....	54

ВСТУП

Дослідження комунікативної компетентності дітей дошкільного віку та використання інтерактивного навчання сприяє підвищенню якості освіти та сприяє всебічному розвитку дітей.

Актуальність даного дослідження пов'язана з важливістю розвитку комунікативної компетентності у дошкільників, що набула особливої значущості у новій редакції Базового компонента дошкільної освіти [4].

У дослідженнях психологів, педагогів та лінгводидактиків, зокрема Н.Арутюнової, А.Богущ, Н. Гавриш, В. Захарченко, І. Зимньої, Л. Калмикової, К. Крутій, Г. Леушиної, Н. Луцан, Т. Піроженко, Л. Щерби та інших науковців, було відзначено велике значення успішної взаємодії між дітьми дошкільного віку. Вони підкреслюють, що формування здатності до взаємодії в закладі дошкільної освіти потребує спеціального навчання, а якість цього процесу має вирішальний вплив на всебічний та гармонійний розвиток дітей.

Одним із сприятливих факторів для успішного розв'язання цієї проблеми є використання різних форм діяльності у дошкільному навчанні, зокрема, інтерактивне навчання. Цей підхід є різновидом інноваційної технології навчання в групах, який був відомий ще з 20-х років ХХ століття і детально опрацьований в 70-х роках минулого століття в таких країнах, як Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Канада, США, Японія, Ізраїль тощо.

Акцентуючи увагу на негативному впливі смартфонів та інших гаджетів, які сприяють зникненню потреби у діалогізованому спілкуванні, стає очевидною необхідність у використанні сучасних освітніх засобів, що стимулюють активну взаємодію та діалог у дошкільників. Один із таких засобів – це дидактичний матеріал камінці Марблс.

Камінці Марблс, що отримали свою назву від матеріалу, з якого вони зазвичай виготовлені («мармуровий»), були популярною грою вже давніх часів. Це невеличкі кульки різного кольору, виготовлені зі сталі,

скла або глини, які діти із задоволенням використовують у своїй ігровій діяльності.

Аналіз теоретичних аспектів проблеми виявив суперечності між значущістю взаємодії в соціалізації молодших дошкільників та мовленнєвою практикою в сенситивний період їх розвитку. Також, виявлено необхідність впровадження сучасних технологій для формування навичок успішної взаємодії дітей молодшого дошкільного віку, а вихователі дошкільних закладів мають недостатні знання щодо реалізації сучасних освітніх засобів.

Таким чином, актуальність порушеної проблеми, потреба розв'язання виявлених суперечностей, епізодичність у роботі над організацією взаємодії вихованців закладів дошкільної освіти зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи *«Організація взаємодії дітей молодшого дошкільного віку під час роботи з камінцями Марблс»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі суспільних трансформаційних процесів».

Мета дослідження. Визначити та обґрунтувати можливості використання камінців Марблс як засобу організації взаємодії дітей молодшого дошкільного віку та дослідити їх ефективність.

Відповідно до поставленої мети дослідження було окреслено такі **завдання**:

1. Вивчити науково-методичну літературу з метою з'ясування теоретичних основ дослідження.

2. Схарактеризувати дидактичний матеріал - камінці Марблс як сучасний освітній засіб.

3. Здійснити діагностику навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку.

4. Розкрити можливості використання камінців Марблс як засобу організації взаємодії дітей молодшого дошкільного віку та дослідити їх ефективність.

Об'єкт дослідження – організація процесу взаємодії дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – розвиток навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку педагогічно доцільними засобами камінців Марблс.

З метою реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності його результатів під час роботи використано такі теоретичні та емпіричні **методи: теоретичні** – вивчення нормативних документів і праць з актуальних проблем дошкільної освіти, критичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, аналіз науково-методичного забезпечення дошкільної освіти; **емпіричні** – спостереження за тим, як відбувається освітній процес у закладі дошкільної освіти й аналіз його результатів; педагогічний експеримент; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження: виявлено і перевірено результативність запропонованих форм роботи дітей молодшого дошкільного віку з використання камінців Марблс в аспекті організації їх взаємодії.

Практична значущість дослідження визначається тим, що розроблено рекомендації для вихователів ЗДО та батьків дітей молодшого дошкільного віку щодо організації ефективної взаємодії під час використання камінців Марблс.

Результати дослідження можуть бути використані в підготовці фахівців галузі дошкільної освіти в процесі викладання курсу «Дошкільна педагогіка», «Теорія та методика формування елементарних

математичних уявлень дітей дошкільного віку», «Дошкільна лінгводидактика» та в післядипломній освіті педагогів дошкільного фаху.

Апробація результатів дослідження. Апробацію одержаних результатів здійснено шляхом їх оприлюднення на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету та в публікації «Фребелівські ігри як засіб розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку», підготовленої у збірці матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

Теоретичні основи формування навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку під час роботи із камінцями Марблс

1.2. Сенситивність молодшого дошкільного віку для розвитку здатності до взаємодії

Аналіз проблеми формування навичок взаємодії у дітей молодшого дошкільного віку підтверджує її багатогранність та складність, а також наявність різних аспектів дослідження: філософського, соціально-комунікативного, психологічного та лінгводидактичного, які вимагають системного, діяльнісного, суб'єктного та комплексного підходів. Ця тема є предметом інтересу багатьох наукових досліджень.

В період дошкільного дитинства дитина повинна опанувати навички спілкування і активно брати участь у діалогічних формах взаємодії, таких як вітання, подяки, звернення за допомогою, ввічливість тощо. Цей процес обумовлений необхідністю встановлення комунікації, враховуючи вікові можливості дошкільників.

Науковець О. Анісімова звертає увагу на визнання особистості дитини як найвищої цінності та орієнтацію педагога на гуманні та демократичні принципи спільної життєдіяльності з дитиною, що є необхідними умовами для стратегії суб'єкт-суб'єктної освіти [1, с. 17].

Отже, розуміння і дослідження формування навичок взаємодії у дітей молодшого дошкільного віку є актуальною та важливою темою, яка вимагає уваги з боку науковців і педагогів для покращення підходів до розвитку комунікативної компетентності у дітей.

Згідно з Українським педагогічним словником, термін «взаємодія» має синонім «інтерації», що означає «взаємний вплив та спільна діяльність» [13].

У підручнику «Дошкільна лінгводидактика» (автори Богуш А. та Гавриш Н.) діалогічне мовлення визначено як форму мовлення, в якій відбувається безпосередній обмін висловлюваннями між двома або декількома особами. Діалогічне мовлення характеризується стислістю висловлювань, широким використанням немовленнєвих засобів спілкування (міміка, жести), великою роллю інтонації, різноманітністю речень, вільним синтаксичним оформленням висловлювань та домінуванням простих речень [8].

Г. Лопатіна розглядає діалог як генетично вихідну та найбільш розвинену форму безпосереднього спілкування, що своїм походженням пов'язана з усно-розмовною сферою. Тому різні словники, енциклопедії та довідники часто визначають діалог як розмову або бесіду між двома або декількома співрозмовниками [24].

Ці визначення підкреслюють важливість взаємодії та діалогу у спілкуванні, особливо для дітей молодшого дошкільного віку, що допомагає їм розвивати комунікативні навички та вміння спілкуватися з оточуючими.

Діалогічна єдність (мікродіалог) є основною одиницею навчання діалогічного мовлення і складається з декількох реплік, які пов'язані між собою за змістом і формою. Це визначення підкреслює важливі аспекти організації діалогу, такі як наявність адресата, спільна тематика висловлювань і розмовленнєвість [24].

Діалог передбачає мовленнєву взаємодію між людьми. В суспільстві існують певні правила його ведення, дотримання яких є ознакою соціальної поведінки у діалозі. Ці правила відображаються через мовленнєві і моральні норми та мають важливе значення для соціалізації особистості, яка бере участь у мовній взаємодії з іншими людьми. Наприклад, дотримання черговості в розмові, вислуховування співрозмовника, не перебивання, збереження загальної теми розмови [21, с.35].

У відношенні дітей молодшого дошкільного віку, діалогічними вміннями є ті, які дозволяють їм активно брати участь у розмовах, взаємодіяти з дорослими та іншими дітьми, а також адекватно використовувати мовленнєвий етикет, щоб впевнено підтримувати розмову.

Богуш А. зазначає, що робота з розвитку зв'язного мовлення в закладі дошкільної освіти має починатися саме з формування діалогічного мовлення, як найбільш доступного і простого його виду [9].

Цьому сприяє педагог як основний співрозмовник, який мусить постійно ставити запитання до дітей і стимулювати постановку запитань дитини одна до одної, використовуючи при цьому картинки, альбоми, парні ігри, ігрові ситуації тощо.

Для розвитку діалогічних умінь велике значення мають розмови і бесіди педагога з дітьми.

Серед первинних форм діалогу виокремлюють звернення до вихователя та до інших дітей із запитаннями та відповіді на них, діалог із дорослим, діалог між дітьми, діалог в ігровій ситуації або за сюжетом картинкою, груповий діалог, діалог у парних іграх.

Виокремлюються такі діалогічні єдності здобувачів дошкільної освіти як запитання-відповідь, сумнів-підтвердження, ствердження-підтвердження, ствердження-сумнів-підтвердження, ствердження-заперечення-згода, уміння питально-відповідального характеру [9].

Умовами формування комунікативних умінь дошкільників обґрунтовано організацію розвивального середовища ЗДО; аналіз казкових діалогів у художніх творах; зміну позиції педагога від співучасті до співпраці у веденні діалогу; перенесення в реальне життя дітей змісту художньої ситуації.

На основі аналізу наукових досліджень виділяються певні групи діалогічних умінь.

Мовленнєві вміння. Йдеться про вміння вступати в

спілкування, тобто знати, коли і як можна почати розмову зі знайомими та незнайомими людьми, зайнятими особами або з тими, хто вже розмовляє з іншими. Також важливими є вміння підтримувати та завершувати спілкування, дотримуючись умов і ситуацій спілкування, слухаючи та розуміючи співрозмовника, виявляючи ініціативу в розмові, висловлюючи свою думку, своє ставлення до обговорюваної теми, порівнюючи, наводячи приклади, оцінюючи, погоджуючись або заперечуючи, запитуючи, відповідаючи та висловлюючись логічно та зрозуміло, користуючись інтонацією діалогу.

Уміння мовленнєвого етикету. Це вміння використовувати мовленнєвий етикет, яке включає: звернення, знайомство, вітання, привернення уваги, запрошення, прохання, вираження згоди або відмови, вибачення, скаргу, співчуття, неприйняття, поздоровлення, подяку, прощання тощо.

Уміння спілкуватися в парі, групі з трьох-п'яти осіб та в колективі. Мається на увазі вміння спілкуватися для планування спільних дій, досягнення результатів та обговорення їх.

Немовленнєві (невербальні) уміння: доречне використання міміки і жестів для вираження почуттів, настрою, думок та підкреслення мовленнєвих висловлювань [12, с. 4].

Ці уміння грають важливу роль у формуванні комунікативної компетентності дітей молодшого дошкільного віку та допомагають їм ефективно спілкуватися з іншими людьми.

Цей перелік умінь – орієнтовна основа в діяльності вихователя щодо оволодіння молодшими дошкільниками навичками змістовного діалогу. Вищезазначені навички є важливою основою для вихователя у роботі з молодшими дошкільниками щодо формування навичок змістовного діалогу.

Відповідно до вимог Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» для дітей молодшого дошкільного віку передбачено «формування навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватися у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Взаємодія з оточуючими є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що потребує вміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими його членами» [14].

Згідно з вимогами програми розвитку дитини молодшого дошкільного віку «Впевнений старт» діти четвертого року життя вже володіють усіма необхідними й достатніми засобами для повноцінного спілкування. Передусім, це наявність ситуативного мовлення із значною кількістю неповних речень, що забезпечують формування навички діалогічного мовлення. Також відбувається активне використання здобувачами освіти таких засобів, як міміка, інтонація, жести. Сприяють формуванню діалогічних умінь дітей молодшого дошкільного віку й здійснювана у взаємозв'язку робота зі збагачення словника, формування звукової культури, зв'язного мовлення, зрозумілого співрозмовникові, залучення до художнього слова [35].

Такі ж вимоги мають відображення у програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», освітня лінія «Дитина в соціумі» [34, с. 65].

Таким чином, сприятливе мовне середовище та відповідна підтримка допомагають дітям розвивати свої комунікативні навички та здатність до ефективного діалогу з оточуючими.

Більшість досліджень доводять вагомість мовленнєво-ігрових ситуацій у розвитку здатності до успішної взаємодії здобувачів дошкільної освіти. Також йдеться про інтеграцію різних видів діяльності. Сприяє цьому така форма роботи як парна взаємодія, сутність якої розкриємо в другому параграфі кваліфікаційної роботи.

1.2. Спільне навчання: сутність освітньої технології

Для забезпечення збалансованого розвитку дітей та їх особистісного становлення педагоги повинні створювати сприятливі умови для розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей та себе. Успішна самореалізація, саморозвиток та самозбереження повинні стояти у центрі уваги педагогів [20, с. 94].

У дослідженнях психологів Л.Виготського, І.Зимньої, О.Леонтьєва, С. Рубінштейна підкреслюється, що активізація мовлення досягається шляхом розвитку говоріння та слухання, компонентів мовленнєвої діяльності, до більш високого рівня. Цей високий рівень відзначається наявністю якісних мовних змін.

Науково обґрунтована теорія ігрової діяльності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, розроблена Кудикіною Н., включає психологічну структуру та сутність різних видів ігор. Нею здійснено класифікацію дитячих ігор, розроблено механізм трансформації гри у продуктивну діяльність.

Крім цього, Н. Кудикіна розкриває специфіку методики керівництва інтелектуальними іграми дітей дошкільного віку [22, с.18].

Враховуючи ці дослідження, педагоги можуть ефективно впроваджувати гри та ігрові ситуації в роботу з дітьми, сприяючи їхньому психологічному та когнітивному розвитку, а також забезпечуючи розвиток комунікативних навичок і вмінь.

Пізнавальна діяльність дитини нерозривно пов'язана з мовленнєвою активністю, яка включає здатність ставити запитання, розмірковувати, пояснювати і звертатися до партнера по діалогу. Відповідно, мовленнєва активність стає ключовим фактором у особистісному зростанні дитини дошкільного віку.

У дошкільних закладах освіти застосовують інноваційну технологію навчання у співробітництві, або навчання в малих групах

(cooperative learning), яка вперше з'явилася в 20-х роках ХХ століття. Ця технологія сприяє активізації мовленнєвої активності дітей і допомагає їм розвивати вміння працювати в групі та спілкуватися ефективно.

З метою забезпечення активної та самостійної пізнавальної діяльності дітей на всіх етапах освітнього процесу, вдосконалюються методи та організаційні форми навчання. Пізнавальна діяльність стає більш активною завдяки залученню дітей до безпосереднього процесу навчання.

Ігрова діяльність дитини дошкільного віку є ефективним інструментом для розвитку розумових здібностей та формування навичок взаємодії. Під час дидактичних, рухливих та творчих ігор, діти виражають свої враження про оточуючий світ, що сприяє їхньому пізнанню та взаємодії з навколишнім середовищем [23, с. 181].

Гра є важливим засобом для розвитку дитини, оскільки в ній вона прагне досягти певної мети. У грі дитина вчиться самостійно використовувати різноманітні іграшки та предмети, а також взаємодіяти з іншими дітьми, співпрацюючи задля досягнення спільної мети. Результативність гри проявляється в здобутках, які мають пізнавальний, розвивальний та емоційний характер [16, с. 23].

Ще одним надійним способом здобуття знань є процес навчальної діяльності, під час якого дитина цілеспрямовано пізнає світ. Важливою особливістю дошкільного навчання є те, що воно відбувається не лише під час спеціально організованих занять, але і у повсякденному житті. Багато знань та вмінь дошкільники засвоюють у спілкуванні з дорослими та однолітками, а також під час ігор, включаючи парну взаємодію [31, с. 338].

Взаємодія є однією з педагогічних технологій, що передбачає співпрацю та навчання в групах. Це форма колективної діяльності, в якій діти спільно навчаються, контролюють один одного, оцінюють свої досягнення та формують адекватну самооцінку [15, с. 23].

Навчання у групі має далекі коріння, сягаючи двох тисяч років, коли єврейські школи використовували такий підхід.

В Європі перші згадки про таку форму роботи з дітьми зустрічаються ще у 18 столітті, коли монах Жирар у школі при монастирі в м. Фрайбург (Швейцарія) вперше застосував групове та підгрупове навчання а також навчання у парах.

Технологія спільного навчання дозволяє реалізовувати діяльнісний підхід, залучаючи всіх дітей до активної роботи. Вона створює умови для індивідуального розвитку дошкільників, сприяє їх соціалізації та духовно-моральному розвитку, а також допомагає вирішувати проблему перевантаження [7, с.23].

Науковці визначили ряд переваг цієї технології, яка сприяє розвитку у дітей навичок самоконтролю і самоорганізації, вчить дотримуватися правил і чіткого алгоритму виконання освітніх завдань.

Спільне навчання, або колаборативне навчання, є важливим аспектом освіти, який здійснюється у співпраці між двома або більше учасниками з метою досягнення спільних навчальних цілей. Основна ідея цього типу навчання полягає в активній участі учасників у групових процесах і взаємодії між ними під час навчання.

Технологія спільного навчання відзначається тим, що воно сприяє активному обміну ідеями, досвідом та знаннями між учасниками, що дозволяє їм збагачувати один одного і розвивати спільну базу знань. Це також сприяє розвитку навичок співпраці та комунікації, які є важливими в сучасному суспільстві.

Лев Виготський був одним із провідних пропагандистів цієї теорії. Він висловив думку, що деякі навички та знання неможливо навчитися ізольовано від інших, і що спільне навчання та взаємодія з іншими людьми є ключовими факторами у засвоєнні цих навичок та знань [7, с.23].

Основна ідея спільного навчання – учіння разом, є гуманною та педагогічно значущою, оскільки діти можуть порадитися, обговорювати варіанти виконання завдань зі своїм партнером. Водночас ця технологія сприяє формуванню відповідальності, де успіхи одного є важливою складовою загального успіху.

Педагогічний досвід свідчить, що спільне навчання має багато переваг: це не тільки цікаво, але і надзвичайно ефективно. Цей підхід впливає не лише на успішність у навчанні та інтелектуальний розвиток, але також формує моральні якості. Вирішуючи завдання разом, допомагаючи одне одному, діти навчаються цінувати спільні зусилля [5, с.28].

Спільна навчальна та ігрова діяльність має свої характеристики:

- забезпечує індивідуальний підхід у навчанні;
- дозволяє ефективно розв'язувати дидактичні завдання;
- розвиває навички самоконтролю і активного залучення до процесу пізнання;
- підвищує пізнавальний інтерес та мотивацію до навчання;
- розвиває комунікативну компетентність та навички спілкування;
- сприяє формуванню рефлексії [30, с.3].

Науковці Анісімова О. та Кабельнікова Н. у своїй спільній публікації зазначають: «У процесі безпосередньої взаємодії та взаємовпливу певної групи людей у ході спілкування інтерактивні форми забезпечують комфортні умови навчання. При цьому кожен із учасників буде почутий, зможе відчувати інтелектуальну спроможність та успішність» [3, с.12].

«Щоб діти краще зрозуміли методикау спільної роботи в парах, доречним буде показати роботу двох дітей перед усією групою. Вони демонструють, як треба виконувати необхідні дії, які ставити запитання» [39].

Отже, основною метою спільного навчання є збагачення учасників завдяки обміну ідеями, досвідом та знаннями решти учасників. Цей процес сприяє більш глибокому розумінню матеріалу, розвитку критичного мислення та підвищенню мотивації до навчання. В цілому, спільне навчання є важливим елементом сучасної освіти, який сприяє більш ефективному та глибокому засвоєнню знань і навичок.

1.3. Камінці Марблс як сучасний освітній засіб

Сучасні інформаційні технології та цифрова революція в освіті призводять до недостатньої мотивації дітей до здобуття необхідних компетентностей. Дошкільна педагогіка засвідчила, що сенсорний розвиток є основою загального розумового розвитку. Початкове пізнання виходить із сприймання предметів та явищ, а дошкільний вік вважається найсприятливішим для отримання знань про навколишній світ [19, с. 32].

У грі дитини дошкільного віку розвиваються дрібна моторика, тактильні відчуття, відбувається особистісне зростання. Робота з дітьми має бути динамічною, різноманітною, емоційно приємною та стимулюючою.

Дидактичні матеріали для використання у роботі з дошкільниками, дидактичні іграшки не відокремлені від гри. «Вони – важливий засіб педагогічного впливу на дитину. Для здійснення всебічного розвитку дитини потрібні різні види іграшок» [10, с. 15].

Для розвитку та навчання дітей дошкільного віку педагоги шукають нетрадиційні освітні засоби, одним із яких є камінці Марблс [17].

Історія цього дидактичного та ігрового матеріалу налічує багато століть. Вони з'явилися в Індійській цивілізації, що розташовувалася на території сучасного Пакистану. У стародавніх пам'ятках літератури Риму та Єгипту згадуються ці камінці. В Римі виготовляли їх головним

чином із мрамору, що й дало їм назву: «марблс» англійською мовою означає «мармур».

Гра з камінцями Марблс є популярною у всьому світі і має безліч варіантів. Наприклад, у грі «Влучи у ціль» гравці створюють коло на піску, розміщують у ньому камінці і намагаються вибити з кола камінці інших учасників. Ще одна гра, «Дістань камінець», передбачає вибивання камінців із спеціальних заглиблень у землі. Сьогодні наявні комп'ютерні версії гри Марблс, де усі дії з камінцями відбуваються віртуально.

Такі види ігор сприяють стимуляції кінчиків пальців, що активізує центри головного мозку. Кінестетичні відчуття під час гри допомагають досягти координації дій усіх систем дитячого організму, що сприяє загальному розвитку дитини [11].

Нові технології виготовлення камінців Марблс дозволяють досягати різноманітної кольорової гами та ефектного забарвлення. Ці кульки стають справжніми художніми виробами і привертають увагу колекціонерів. Їх краса захоплює як дітей, так і дорослих, які хочуть доторкнутися до них, потримати в руках та погратися.

Естетична привабливість камінців Марблс підвищує інтерес дітей до цієї гри, особливо в порівнянні з високотехнологічними іграшками сучасності.

Педагоги організують вправи з камінцями Марблс, беручи до уваги вік дитини, її моторні та розумові здібності, а також її інтерес до гри. Заняття з камінцями Марблс сприяють розв'язанню завдань на сенсорний розвиток, та формуванню нових умінь та навичок, які діти зможуть використовувати у різних сферах діяльності. Педагоги мають запропонувати різні вправи, поступово ускладнюючи їх структуру та тривалість в залежності від потреб та можливостей дітей [11].

Камінці Марблс мають позитивний вплив на розвиток різних навичок та здібностей у дітей. На практиці спостерігається, що вони

сприяють: розвитку дрібної моторики – діти змушені уважно і обережно працювати з камінцями, що допомагає вдосконалювати координацію рухів; відчуттям – дотик до камінців допомагає розвивати тактильні відчуття і чутливість пальців; сенсорному сприйняттю – гра з камінцями стимулює розумовий розвиток та здатність сприймати інформацію з навколишнього середовища; зорово-руховій координації – діти мають використовувати свої очі та руки узгоджено, щоб успішно грати з камінцями; навичкам лічби – діти можуть лічити камінці, розкладати їх у ряди та додавати цифри у гру; розвитку пам'яті, уваги, уяви та мислення – гра сприяє розвитку когнітивних навичок та збагачує ментальний процес; розвитку мовлення – гра з камінцями може включати словесні інструкції та комунікативні дії, що покращує розвиток мовлення; творчому мисленню і фантазії – діти можуть використовувати камінці у своїх творчих іграх та фантазіях.

Камінці Марблс можуть бути різних типів: класичні кульки, камінці-кабошони з плоскою основою, які не котяться, декоративні скляні камінці. Застосування таких ігрових методів з камінцями Марблс, як «Виклади за зразком», «Поклади та назви», «Діємо разом», «Допоможи жучку долетіти додому», «Який звук у слові?», «Кольоровий килимок» та інші розвивають мовленнєві навички. Такі ігри покращують мовленнєву активність дітей, стимулюють їх комунікативні навички.

Вплив камінців Марблс на формування комунікативних здібностей молодших дошкільників детально обґрунтовується в другому розділі дипломної роботи.

РОЗДІЛ 2.

Експериментальна перевірка ефективності використання камінців Марблс як засобу організації взаємодії дітей молодшого дошкільного віку

2.1. Діагностика здатності до взаємодії у дітей молодшого дошкільного віку

Реалізація державних та авторських парціальних програм забезпечується через вмiле планування та організацію діяльності закладів дошкільної освіти. Інструментом для оцінки якості освітнього процесу є моніторинг, який здійснюють педагоги закладів. Він полягає у систематичному спостереженні та аналізі здобутих результатів за освітніми напрямками.

Основне завдання освітнього моніторингу – забезпечення оперативної інформації про стан та зміни об'єкта діагностування з подальшою корекцією педагогічного процесу. Досягнення якісно нових результатів є менш пріоритетним, в порівнянні з оперативним аналізом та покращенням освітнього процесу [27].

Важливим елементом педагогічної діагностики є визначення різних обставин, що впливають на хід та результати освітнього процесу. Виконання практичних завдань педагогом з урахуванням його посадових обов'язків дозволяє зрозуміти стан та результати навчання дошкільників і вважається педагогічним діагностуванням.

Для дошкільників діагностика має бути не тривіальною, час, відведений на цю роботу, не повинен перевищувати 15-20 хвилин. Завдання повинні відповідати віковим особливостям дітей, не повторюватись багато разів та узгоджуватися із вимогам чинних програм.

Важливим аспектом діагностики є встановлення довірчого

контакту з дитиною перед її початком. Також важливо уникати змін інструкцій протягом процесу діагностики, оскільки це може вплинути на об'єктивність отриманих результатів.

Для проведення діагностики різних видів діяльності дітей дошкільного віку часто використовують спостереження за їх поведінкою під час ігор. Педагог також може створювати певні педагогічні ситуації, які дозволяють здійснити аналіз продуктів їх діяльності.

Серед методик виявлення сформованості здатності до взаємодії дітей дошкільного віку можна виділити мовленнєві ситуації діалогічної спрямованості, інтерв'ю, анкетування. Завдання повинні бути перевірені на валідність і надійність. Інформація накопичується шляхом аналізу лінгвістичних казок, педагогічної документації та інших джерел.

Основне завдання діагностики – отримання інформації про загальний комунікативний розвиток дитини, включаючи аналіз відповідей, бесід із батьками, а також продуктів діяльності. Після зібрання даних, вони фіксуються та інтерпретуються для подальшого аналізу.

Для діагностики дитини дошкільного віку використовуються також спостереження, бесіди та доручення.

Метод спостереження сприяє вивченню індивідуальних особливостей дошкільника у різних життєвих обставинах. Педагоги фіксують певні явища і фактичну поведінку дитини на заняттях, під час гри, на прогулянках та у дозвілльєвій діяльності. Цей метод вимагає систематичності, планомірності та цілеспрямованості.

У бесідах як допоміжному методі діагностики з'ясовують ставлення дитини до інших дітей, їх поведінки, а також уявлення про різні явища оточуючої дійсності.

Метод доручень є одним із видів експерименту, де дитині дають завдання для виконання. Це дозволяє вивчити потенціальні можливості та індивідуальні особливості кожної дитини. Також аналізуються

продукти діяльності дитини, такі як конструювання, ліплення, малюнки.

Для цілісного, системного аналізу в діагностиці досліджуваного явища важливо враховувати, що формування психічних процесів у дошкільників, таких як мислення, уява, пам'ять, тісно пов'язане з розвитком мовлення та має індивідуальні відмінності в певному діапазоні [37].

Врахування принципу динамічного вивчення базується на ідеях Л.Виготського щодо загальних закономірностей розвитку дитини та завдань ближньої та актуальної зон розвитку. Цей підхід дозволяє здійснювати співвідносний аналіз для з'ясування ефективності мовленнєвого впливу [16, с. 32].

Для проведення обстеження використовують критерії або ознаки, які становлять основу класифікації досліджуваних явищ.

Педагогічний експеримент проводився на базі Антонівського ЗДО № 53 Херсонської міської ради у дистанційному форматі.

Було визначено систему оцінювання за 4-бальною шкалою. Дитина отримує 12 балів, якщо виконала правильно всі 3 завдання (по 4 бали за кожне). За умови 3 серій завдань, по 3 у кожній, дитина має можливість отримати максимум 36 балів.

Розподіл респондентів за рівнями визначався таким чином:

- 4 бали (високий рівень) - дитина самостійно виконує всі запропоновані завдання;
- 3 бали (достатній рівень) - два завдання виконано самостійно, останнє - після додаткових інструкцій педагога;
- 2 бали (базовий рівень) - дитина виконує одне завдання самостійно, інші - з допомогою роз'яснень дорослого;
- 1 бал (початковий рівень) - відсутність самостійності у виконанні завдань, потреба в додаткових інструкціях з боку дорослого;
- 0 балів - дитина відмовилась спілкуватися з дорослим.

Ця система допомагла з'ясувати рівень комунікативних здібностей дітей молодшої групи та їх готовність до взаємодії.

За результатами виконання 3 серій завдань відповідно до обраної вище методики їх оцінювання дітей за рівнями розподіляють таким чином:

Високий рівень сформованості діалогічних умінь: 30-36 балів.

Достатній – 23-29 балів.

Базовий – 14-22 бали.

Початковий – до 13 балів.

Під час обстеження були враховані індивідуальні особливості кожної дитини. Воно проводилося індивідуально. Особлива увага приділялася ініціативності дитини, її бажанню спілкуватися та загальній тривалості обстеження, яка не повинна перевищувати 15-20 хвилин.

Застосування комунікативної ситуації у вигляді ігрового прийому сприяло залученню дітей 4-го року життя до активного спілкування, позитивно вплинуло на їх пізнавальні та особистісні здібності. Комунікативна ситуація має структуру, в яку входять такі компоненти: мовець (адресант), той, хто слухає (адресат), відносини між ними, тональність спілкування (нейтральна або дружня), мета, засіб та спосіб спілкування, а також місце спілкування [13].

Одним із методів діагностики є використання лінгвістичних казок, які складаються педагогами з метою вивчення рівнів оволодіння молодшими дошкільниками діалогічними уміннями. Ці казки мають специфічну структуру та містять фантастичних героїв та події [29]. Використання цих методів допомагає більш глибоко зрозуміти розвиток комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

Формування здатності до взаємодії у молодших дошкільників оцінюється за різними критеріями, що характеризують різні аспекти комунікативних навичок.

Мотиваційний критерій включає такі показники: вміння ініціювати спілкування, прояв інтересу до спілкування, широта контактів.

Змістовний критерій визначається наступними показниками: спрямування діалогу, тобто міжособистісні стосунки, розгорнутість і тривалість діалогу, самостійність мовленнєвих дій дитини.

Комунікативний критерій охоплює такі показники: активність у спілкуванні, виразність, логічність, зв'язність та нормальний темп мовлення, використання різноманітних форм, мовленнєвих засобів та еталонів, типів мовленнєвих висловлювань.

Ці критерії допомагають оцінити рівень розвитку комунікативних навичок у молодших дошкільників і з'ясувати, наскільки вони вміють і бажають взаємодіяти з оточуючими та висловлювати свої думки та почуття.

На основі цих критеріїв та показників виокремлюють рівні досліджуваного явища.

До кожного критерію добирають діагностичні завдання. Приклади таких завдань подано в Додатку А.

Для вивчення впливу на діяльність дітей молодшого дошкільного віку засобами використання камінців Марблс нами було проведено емпіричне дослідження, яке проходило на базі Антонівського ЗДО № 53 Херсонської міської за участю 10 дітей четвертого року життя.

Спостереження, яке було організовано на початку роботи в експериментальній групі дошкільників, відзначається як вдалий підхід вихователів щодо врахування вимог до розвитку пізнавальної активності дітей цього віку. При організації освітнього процесу були враховані індивідуальні особливості кожного вихованця, що дозволило впровадити педагогічно доцільні методи і прийоми для стимулювання пізнавальної діяльності.

Спостереження за дітьми, їх поведінкою і діями під час ігор свідчать про покращання якості виконання дій, розвитку творчого підходу до здобуття знань та до самостійності більшості дошкільників.

При організації продуктивної діяльності на заняттях були враховані такі принципи. Цікавість та наочність – освітні матеріали включали образні, яскраві приклади і відомості, що збуджували емоційний відгук і інтерес у дітей. Також використовувалися художнє слово, народна мудрість (загадки, прислів'я, приказки). Системність навчання і його розвивальна, виховна спрямованість. Принцип активності особистості.

Суб'єкт-суб'єктна модель взаємодії вихователя з дитиною, що сприяла активізації самостійності та ініціативи дітей.

Такий підхід допомагав ефективно розвивати пізнавальну активність дітей і сприяв їхньому позитивному ставленню до навчання та самостійності.

У Таблиці 2.1. наведено характеристику рівнів сформованості навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку.

Таблиця 2.1

Характеристика рівнів сформованості навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку

Рівень	Показники	Бали
Високий	самостійне виконання дитиною всіх запропонованих їй завдань.	30-36
Достатній	два завдання виконано самостійно; останні – після додаткових інструкцій педагога	23-29
Базовий	якщо виконано одне завдання; інші – за допомогою роз'яснень дорослого	14-22
Початковий	отримує дитина у випадку відмови спілкування з дорослим	0-13

Основним діагностичним методом обрано завдання в ігровій формі та спостереження за поведінкою і діяльністю дітей. Для визначення рівня сенсорного розвитку дітей четвертого року життя були

відібрані діагностичні завдання, які дозволяють комплексно оцінити особливості формування навичок взаємодії (Таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Зміст діагностичних завдань

Критерій	Методика	Мета	Зміст
Мотиваційний	1. Ігрова ситуація «Знайомство» (мовленнєвий розвиток)	Дослідити можливості розуміння дитиною звернутого діалогічного мовлення, мовленнєвого спілкування в ситуації обстеження, виявлення контактності, активності.	Вихователь проводить бесіду з дитиною без попередньої інструкції. Розгорнуту відповідь дитини стимулюють словами «Розповідай про це далі».
	2. Ігрова ситуація «Нова лялька» (комунікативний розвиток)	Виявити рівень інтересу до спілкування.	Вихователь обирає нову ляльку (для хлопчиків – машинка), яка вітається з дитиною. Завдання: привітатися з новою лялькою, дізнатись, як її звати, запросити до гри (для хлопчиків – методика машини, показати можливі дії з автомобілем) тощо),

	3. Ігрова ситуація «Що буде потім?» (пізнавальний розвиток)	Виявити вміння дітей вступати в діалог із іншими людьми, розпочинати, підтримувати та завершувати його.	розповісти про свої іграшки. Вихователь пропонує дитині самостійно обрати предмет для гри та показати, як можна його використати. Дорослий запитує, як можна спільно з іншими людьми (дорослими або дітьми) гратися, спілкуватися, взаємодіяти.
Змістовий	1. Лінгвістична казка «Білочка Проня» (мовленнєвий розвиток)	Виявити діалогічні навички дітей; звернути увагу на характер спілкування, ініціативність, вміння вступати в діалог, підтримувати його, вести діалог поступово, слухати співбесідника, розуміти його, зрозуміло висловлюватися.	Завдання виконується в ігровій ситуації. Вихователь ініціює бесіду, звертаючись до дитини із запитаннями. «Пропоную пограти. Погоджуєшся?» (чекає на емоційний відгук або відповідь). «Уяви, що до тебе прийшла Білочка Проня (непомітно для дитини одягає

		<p>ляльку-рукавичку). Як ти її зустрінеш? <i>(чекає на емоційний відгук або відповідь).</i> «Знаєш, а я сьогодні ще зовсім нічого не їла. Може, пригостиш мене чимось? <i>(чекає на емоційний відгук або відповідь).</i> Потім, подякувавши дитині, Білочка Проня запитує й одразу відповідає, даючи зразок відповіді дитині. Чи подобаються тобі дітки в групі? Що ти більше любиєш, грати чи гуляти? Малювати чи співати? Тобі подобається слухати казки? <i>Якщо дитина вступила в діалог і бажала його продовжувати, вихователь підтримував її..</i></p> <p>Вихователь</p>
--	--	--

	<p>2. Ігрова ситуація «На гостини до Капустини» (комунікативний розвиток)</p>	<p>Виявити рівень тривалості та розгортання спілкування, бажання вступити в діалог.</p>	<p>пропонує послухати текст вірша А. Камінчука про тітку Капустину, обіцяючи дати можливість з нею погратися, якщо дитина якнайбільше про неї дізнається.</p> <p>Привертання уваги дітей молодшого віку до можливих граматичних форм слова, а також давало можливість активізувати респондентів різних рівнів сформованості навичок взаємодії.</p>
	<p>3. Ігрова ситуація «Казочка про царя Мураха» (пізнавальний розвиток)</p>	<p>Виявити рівень розгортання діалогу.</p>	<p>Вихователь пропонує послухати казку, а потім спробувати поспілкуватися з Мурашкою (текст вірша С. Майданюка). Вихователь пропонує книжку-</p>

			саморобку для наочної опори лише для дітей, яким необхідна допомога.
Комунікатив - ний	1. Ігрова ситуація «Поміркуємо разом» (пізнавальний розвиток)	Виявити рівень усвідомленого сприйняття художнього тексту, рівень сформованості діалогічного мовлення.	Вихователь спостерігає за поведінкою дитини в процесі читання художніх творів (В. Сухомлинського «Втрачений день» (для хлопчиків), Т. Білецької «Розмова доні з мамою» (для дівчаток), пропонує дитині пригадати назву, назвати персонажів розповіді, основні події, відтворити репліки персонажів.
	2.Лінгвістична казка «Пригоди хом'ячка Ласунчика» (комунікативний розвиток)	Виявити рівень вміння вислухати співрозмовника, не перебиваючи, ініціативність, змістовність та оригінальність спілкування.	Вихователь пропонує дитині послухати казку. Дитина продовжує діалог, якщо необхідна допомога в розгортанні сюжету, дорослий підказує, використовуючи

			малюнки.
	3. Ігрова ситуація «Місто, у якому я живу» (пізнавальний, мовленнєвий розвиток)	Виявити вміння дітей вислухати та зрозуміти партнера по спілкуванню у ситуації розпитування, складаючи розповідь за схемою.	Дитині пропонуються її власні фотографії, завдання вихователя – спровокувати дитину ставити запитання за змістом побаченого. Потім відбувається спільне з вихователем складання розповіді на тему «Місто, у якому я живу», використовуючи особисті фотографії дитини та сім'ї. Вихователь пропонує схему розповіді дитини.

Під час залучення дитини до діагностичних завдань, вихователь має можливість спостерігати за її поведінкою та проаналізувати її. Важливо звертати увагу і фіксувати, наскільки малюк виявляє бажання взаємодіяти з іншими людьми, розуміє та реагує на завдання. Також варто спостерігати, чи здатна дитина виявляти свої помилки та чи має вона зацікавленість до результату своєї діяльності. Інформативним є також спосіб, яким виконується завдання (самостійно, з допомогою дорослого, активною взаємодією з іншими тощо). Реакція дитини на хід виконання завдання та її прагнення підсумувати проведену роботу мають важливе значення для діагностики. Проведення діагностичних

ігрових та інших завдань дозволяє виявити проблемні місця в формуванні навичок взаємодії. Це дає можливість підібрати відповідні психолого-педагогічні умови для роботи з ними, а також індивідуальні підходи для окремих дітей.

Після проведення діагностики, було проаналізовано якість виконаних завдань, швидкість та усвідомленість дій, а також затрачений час. Ці результати допоможуть зробити висновки щодо рівня сформованості навичок взаємодії в цій віковій групі, а також визначити можливі напрямки для подальшої роботи з дітьми.

У Таблиці 2.3 представлено результати визначення рівня сформованості навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку.

Таблиця 2.3

**Кількісний аналіз рівня сформованості навичок взаємодії
дітей молодшого дошкільного віку**

№	Ім'я дитини	Мотиваційний критерій / рівень	Змістовий критерій / рівень	Комунікативний критерій / рівень	Кільк. балів всього	Загал. рівень
1	Юрій Т.	10 / В	12 / В	12 / В	34	В
2	Юлія Ч.	9 / Д	7 / Д	7 / Д	23	Д
3	Каріна Ж.	7 / Д	7 / Д	11 / В	25	Д
4	Стас М.	6 / Б	4 / Б	5 / Б	15	Б
5	Яна К.	5 / Б	6 / Б	4 / Б	15	Б
6	Сніжана Р.	5 / Б	6 / Б	9 / Д	20	Б
7	Ольга К.	6 / Б	7 / Д	9 / Д	24	Б
8	Ярослав С.	2 / П	2 / П	2 / П	6	П
9	Влад Б.	4 / Б	3 / П	5 / Б	12	П
10	Олег А.	2 / П	3 / П	5 / Б	10	П

Таким чином, було виявлено, що у молодших дошкільників, які були задіяні у діагностиці, переважає базовий та початковий рівень сформованості здатності до взаємодії. Високий рівень спостерігається

тільки у однієї дитини; у двох осіб – достатній; чотири дитини продемонструвати базовий рівень, троє – початковий. Це свідчить про необхідність цілеспрямованої роботи з дітьми, використовуючи різні засоби, зокрема, роботу із камінцями Марблс.

2.2. Огляд засобів роботи в парах із камінцями Марблс

В організації освітнього процесу за допомогою камінців Марблс взаємодія дітей забезпечується поступовим упровадженням трьох взаємопов'язаних етапів: пропедевтично-накопичувального, репродуктивно-диференційованого та комунікативно-діяльного.

На пропедевтично-накопичувальному етапі діти засвоюють первинну інформацію та мовленнєві еталони, ознайомлюються з порядком дій, які сприяють формуванню комунікативних умінь. Це освітні ситуації, під час яких дітям пропонується розповідь та показ різновидів камінців Марблс. Також їх залучають до мовленнєвої діяльності. Це здійснюється за допомогою дидактичних ігор, наприклад, «Знайди пару за кольором чи формою», «Знайди за описом», «Вкажи колір», «Вгадай предмет» або за порадою вихователя та правилами взаємодії.

Предметно-ігрове середовище має розвивальний вплив, мобілізує процеси мислення та спонукає до активної пізнавальної діяльності [25, с. 12]. Це допоможе забезпечити плавний перехід від формування базових навичок взаємодії до розвитку більш складних комунікативних умінь дітей молодшого дошкільного віку.

На етапі роботи з камінцями Марблс діти вчаться організовувати свій особистий простір для творчості та спілкування з іншими людьми. Вони формують уміння орієнтуватися на своїх партнерів по спілкуванню, розташовувати камінці та картки з завданнями на столі зручним способом. Діти також навчаються слухати та звертатися до інших учасників взаємодії, виражати свою точку зору, погоджуватися або висловлювати незгоду, вносити свої пропозиції та аргументувати їх.

Головною педагогічною умовою на цьому етапі є створення мовленнєвого середовища, яке сприяє діалогічній взаємодії молодших дошкільників. Це середовище базується на цінностях та інтересах дітей, збереженні дитячої субкультури та урахуванні їхніх вікових можливостей.

Було забезпечено оптимальне мовленнєве навантаження на дошкільників, що захищає їх від перевтоми. До цих ігор бажано задіяти родину. Крім того, діти мають можливість ініціювати ігри з камінцями Марблс впродовж дня.

Під час роботи з дітьми враховують їх унікальність, своєрідність та особливості індивідуального розвитку. Особлива увага приділяється сенситивності цього вікового періоду, який характеризується первинним схематичним світоглядом та супідрядністю мотивів.

Ігри з камінцями Марблс виявляють мовленнєві труднощі у дітей і коригувати їх.

Вихователь збагачує мовленнєвий досвід дітей, використовуючи різноманітні діалогічні репліки, діалоги-зразки та ігри. Важливим є художньо-мовленнєва діяльність, де діти можуть викладати камінцями Марблс різні зображення. Вихователь регулює правильність діалогічних умінь, узагальнюючи мовленнєвий досвід дітей.

Картки з завданнями містять персонажів із художніх творів, які відомі дітям, наприклад, Білочку Проню, Котигорошка, Дюймовочку чи Коника-Стрибунця. Імпровізовані діалоги між цими персонажами дозволяють розвивати пізнавальні здібності дошкільників, активізувати мовленнєве спілкування та використовувати словесні доручення. Всі ці методи сприяють покращенню діалогічної взаємодії дітей молодшого дошкільного віку засобами використання камінцяів Марблс.

Протягом першого етапу діти беруть участь у спільній діяльності з дорослим, наслідують його діалогічне мовлення, а також мовлення персонажів літературних творів. Вони реагують на спонукальні дії вихователя або представників своїх родин.

На другому репродуктивно-диференційованому етапі діти досягали цілісного і диференційованого сприймання певної ігрової ситуації, усвідомлювали дії з запропонованими матеріалами та розвивали своє діалогічне мовлення.

На цьому етапі репродукції розуміється як відтворення знань і способів дій за алгоритмом, а диференціацію – як поділ і розчленування цілого на якісно відмінні частини. Цей етап сприятливий для формування навичок взаємодії на практичній основі [18, с. 21].

Дітей навчали опосередкованому веденню бесіди між двома ляльками, одяг яких прикрашають камінцями Марблс, демонструючи заздалегідь підготовлені вихователем діалоги для презентації. Таким чином, упровадження різноманітних ігор та створення діалогічних ситуацій допомагають дітям у формуванні навичок взаємодії та розвитку мовленнєвих умінь.

Діти активно залучалися до комунікативних ситуацій і навчалися розуміти спонукальні дії вихователя. Вони наслідували його діалогічне мовлення, а також мовлення персонажів художніх творів, що допомагає формувати їх вміння брати участь у комунікації.

Третій етап, комунікативно-діяльнісний, був спрямований на активізацію спілкування між дітьми під час роботи з камінцями Марблс. Основними педагогічними умовами на цьому етапі є активізація ігрової та мовленнєвої взаємодії між дітьми, а також організація діалогічної взаємодії під час художньо-мовленнєвої діяльності.

Вихователь в цей період змінював ролі дітей, спрямовував їх і коригував бесіди. Основним засобом формування діалогічних умінь у молодших дошкільників є комунікативні ситуації, які сприяють оволодінню дітьми діалогічною тактикою згідно з засвоєними етикетними формами і перетворюють діалогічне мовлення дітей в ініційоване. Таким чином, цей етап сприяв розвитку навичок взаємодії молодших дошкільників.

Орієнтовані теми ігрових ситуацій та діалогів подано в Додатку Б.

У роботі з камінцями Марблс вихователь залучає дітей до спільної ігрової діяльності; відпрацьовує доступні дітям цього віку мовленнєві жанри: звернення, прохання, привітання; заохочує до виконання доручень, допомагаючи усвідомити способи дії; спонукає до наслідування.

Така робота сприяє поступовому переходу від повторення дій за зразком до самостійної діяльності з камінцями Марблс.

Ігри та вправи з камінцями Марблс подано в Додатку В.

Такими діями педагоги у дистанційному форматі освітнього процесу використовували можливості для використання різних дидактичних матеріалів.

Крутій К. так висловлюється щодо цього: «Дистанційна освіта – це той контент, який надається педагогом і закладом освіти батькам. Саме батьки обирають зручний для них і їх дітей час та вид діяльності (аудіо, відео, тексти казок, вірші, ігрова або інші види діяльності), зважаючи на психологічний та емоційний стан своєї дитини» [32, с. 21]. І саме вищезазначені форми взаємодії дітей та дітей з батьками забезпечуються використанням камінців Марблс. Родини дітей мають змогу обирати зручний для них і своєї дитини час та вид діяльності, засновуючись на їх психологічному та емоційному стані.

Книга Наталії Чуб «Довідник для батьків дошкільників. Психологія дитини від А до Я» була використана як корисне джерело для попередньої роботи з батьками вихованців [40].

Отже, ефективність формування здатності до взаємодії дітей молодшого дошкільного віку в роботі із камінцями Марблс залежить від успішної реалізації педагогічних умов, таких як створення сприятливого розвивального середовища, формування навичок взаємодії, зміна позиції вихователя та організація активної взаємодії у художньо-мовленнєвій діяльності. Камінці Марблс використовуються як спеціальний засіб для

реалізації цих умов і сприяють ефективному формуванню навичок взаємодії у дітей молодшого дошкільного віку.

2.3. Аналіз результатів організації взаємодії дітей молодшого дошкільного віку під час роботи з камінцями Марблс

Аналіз теоретичних досліджень підтверджує, що активізація процесу формування навичок взаємодії у дітей залежить від вдосконалення методів і організаційних форм роботи з ними. Сам процес активізації передбачає взаємодію між дітьми та вихователями.

Протягом шести місяців молодші діти були активно залучені до різноманітних видів діяльності з використанням камінців Марблс як дидактичного матеріалу. Ця практика сприяла їхньому розвитку, а також допомогла формувати навички взаємодії та спільної діяльності з іншими дітьми та вихователями.

У Таблиці 2.4. представлено результати завершального етапу педагогічного експерименту.

Таблиця 2. 4

Кількісний аналіз рівня сформованості навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку на завершальному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Мотиваційний критерій	Змістовний критерій	Комунікативний критерій	Кіл-ть балів всього	Загальн. рівень
1	Юрій Т.	11 / В	9 / Д	12 / В	32	В
2	Юлія Ч.	9 / Д	10 / В	10 / В	29	Д
3	Каріна Ж.	10 / В	11 / В	11 / В	32	В
4	Стас М.	9 / Д	7 / Д	9 / Д	26	Д
5	Яна К.	6 / Б	8 / Д	8 / Д	22	Б
6	Сніжана Р.	7 / Д	7 / Д	9 / Д	23	Д
7	Ольга К.	10 / В	10 / В	10 / В	30	В
8	Ярослав С.	2 / П	3 / П	3 / Б	8	П

9	Влад Б.	7 / Д	4 / Б	6 / Д	17	Б
10	Олег А.	4 / Б	3 / П	7 / Д	14	Б

У таблиці 2.5. наведено результати проведеної діагностики.

Таблиця 2.5

Результативність спостереження за організацією взаємодії дітей молодшого дошкільного віку під час роботи з камінцями Марблс

Рівень сформованості навичок взаємодії	
Початок експерименту	Завершальний етап
Мотиваційний критерій	
В – 1	В – 3
Д – 2	Д – 4
Б – 5	Б – 2
П – 2	П – 1
Змістовний критерій	
В – 1	В – 3
Д – 3	Д – 4
Б – 3	Б – 1
П – 3	П – 2
Комунікативний критерій	
В – 2	В – 4
Д – 3	Д – 5
Б – 4	Б – 1
П – 1	П – 0

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що показники прояву визначених компонентів формування навичок взаємодії виявили тенденцію до зростання. Наприклад, високий рівень за мотиваційним показником зріс від 1 до 3; за змістовним – також з 1 до 3, за комунікативним – з 2 до 4. Достатній показник за мотиваційним критерієм підвищився з 2 до 4; за змістовним – з 3 до 4, за комунікативним – з 3 до 5. З іншого боку, деякі показники знизилися, наприклад, достатній показник за мотиваційним критерієм зменшився з 5 до 2, за змістовним – з 3 до 1, за комунікативним – з 4 до 1. Початковий показник також знизився за мотиваційним критерієм – з 2 до 1, за змістовним – з 3 до 2, за мотиваційним – з 1 до 0.

Зазначені зміни свідчать про ефективний вплив методів і прийомів організації взаємодії з молодшими дошкільниками під час використання

у освітньому процесі дидактичного матеріалу камінці Марблс. Ці позитивні результати свідчать про успішність. Варто продовжувати використання цього матеріалу для забезпечення розвитку навичок взаємодії у дітей дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі проведено теоретико-методичне обґрунтування проблеми формування навичок взаємодії дітей молодшого дошкільного віку під час роботи із камінцями Марблс.

1. Перше завдання дослідження засвідчило багатоаспектність та складність порушеної проблеми. З'ясовано, що дослідження має філософсько-етичний, соціально-комунікативний, психологічний та лінгводидактичний напрямки, що вимагають системного, діяльнісного, суб'єктного та комплексного підходів. Ці аспекти також викликали інтерес у багатьох наукових дослідників.

2. Другим завданням було схарактеризувати дидактичний матеріал - камінці Марблс як сучасний освітній засіб. Камінці Марблс можуть мати різні варіанти: класичні кульки, камінчики-кабошони з плоскою основою, скляний ґрунт чи декоративні камінчики. Вправи з камінцями сприяють розвитку сенсорних умінь та навичок у дітей, а також засвоєнню нових умінь, які можуть застосовуватися в різних сферах діяльності.

Гра з камінцями Марблс має великий потенціал для розвитку дитини, оскільки впливає як на фізичний, так і на розумовий розвиток. Ігрові вправи можуть організовуватися як педагогом, так і батьками дитини, заздалегідь враховуючи вік дитини, її моторні та розумові здібності, а також інтереси у грі.

Під час маніпуляцій з камінцями Марблс дитина розвиває дрібну моторику, а тренування рухів пальців рук сприяє покращенню рухових можливостей, сприяє розвитку психічних і мовленнєвих навичок. Особливу увагу слід приділити розвитку вміння активно спілкуватися,

взаємодіяти та досягати як особистих, так і спільних результатів.

3. На виконання третього завдання дослідження проведено діагностику здатності до взаємодії дітей молодшого дошкільного віку. Виявлено, що в групі дітей, задіяних в педагогічному експерименті, переважає базовий та початковий рівень сформованості навичок взаємодії. Лише у однієї дитини виявлено високий рівень, у двох – достатній, а у чотирьох – базовий рівень. Такі результати вказують на необхідність спрямованої роботи з дітьми з використанням різних засобів, включаючи роботу з камінцями Марблс. Цей метод може допомогти активізувати розвиток навичок взаємодії і сприяти більш ефективному формуванню соціальних навичок у дітей.

4. Для виконання четвертого завдання дослідження був розкритий потенціал використання камінців Марблс в освітньому процесі ЗДО. Успішність реалізації цих методик залежить від відповідних організаційно-педагогічних умов.

Створення розвивального середовища є ключовим для стимулювання взаємодії дітей молодшого дошкільного віку між собою та з іншими людьми. Важливо формувати навички взаємодії на практичній основі, щоб діти могли активно спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми.

Організація діалогічної взаємодії у художньо-мовленнєвій діяльності є ще однією важливою складовою. Для досягнення цілей використання камінців Марблс педагог може застосовувати спеціальні прийоми, методи та засоби, зокрема самі камінці Марблс, як дидактичний матеріал. Це допомагає забезпечити ефективний розвиток навичок взаємодії у дітей молодшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова О. Специфіка взаємодії вихователя та дітей в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Івано-Франківськ : НАІР, 2019. С. 15-20.

2. Анісімова О.Е. Педагогічна взаємодія вихователя і дітей в ігровій діяльності. Вісник Науково-дослідної лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в ХХІ столітті» за матеріалами ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах закладу дошкільної освіти і сім'ї» (25 листопада 2020 р.). Умань : Візаві, 2020. Вип. VII. С. 17-21.

3. Анісімова О.Е., Кабельнікова Н.В. Інтерактивні форми навчання як засіб формування здатності до партнерської взаємодії в професійній діяльності педагогів ЗДО. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: збірник наукових праць. – Запоріжжя: Класич. приват. ун-т., 2020. № 71. Т. 2. С. 10-14

4. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція).
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.

5. Бахмутська І. Від знайомства – до плідної співпраці. Досвід роботи. Дошкільне виховання, 2016. № 11. С. 26-29.

6. Безсонова О. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Впроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання, 2021. № 7. С. 3-4.

7. Безсонова О., Дудинська Л. Форми групової взаємодії дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 2. С. 21-29.

8. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / за ред. А. М. Богуш. К. : Вища школа, 2007. 542 с.

9. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.

10. Бурова А. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.

11. Використання камінців Марблс у розвитку та корекції дітей з особливими освітніми потребами. <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kaminciv-marbls-u-rozvitku-ta-korekcii-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-272707.html>

12. Гавриш Н. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Дошкільне виховання. 2021. № 3. С. 3-7.

13. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 2000. 376 с.

14. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. наук. кер. проекту: О.В. Огневюк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина. Мін.осв. і наук., мол. та спорту України. К. : Київ, ун-т ім.. Б.Грінченка, 2020. 492 с.

15. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П.Наволокова. Харків : Вид.група «Основа», 2009. 176 с.

16. Запорожец А.В. Гра і розвиток дитини. Психологія і педагогіка гри дошкільника. М., 2006, 45 с.

17. Знайомтеся: чарівні камінчики Марблс. <https://vseosvita.ua/library/znajomtesa-carivni-kaminciki-marbls-278168.html>

18. Коваленко О. Просторове моделювання як оригінальний прийом сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників. Вихователь - методист дошкільного закладу, 2014. № 3. С. 21-26.

19. Коваленко О.В. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі: поради до освітньої лінії. Дошкільне виховання, 2012. № 9. С. 32-35.

20. Коваленко О.В. Інновації в дошкільній освіті: їх використання та критерії оцінювання. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 5. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. К.: Вид. НІУ імені М. Гі. Драгоманова, 2009. С. 93-98.

21. Крутій К.Л., Кулинич О.П., Погрібняк Н.В. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей молодшого дошкільного віку. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2009. 160 с.

22. Кудикіна Н. В. Теоретико-методичні засади організації ігрової діяльності дітей. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посіб. К.: ВД «Слово», 2010. С. 11-25.

23. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля: У 3 ч. Ч. 2 : навч. посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 360 с.

24. Лопатіна Г.О. Методика навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку : монографія. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2014. 254 с.

25. Лохвицька Л.В. Розвивальне середовище для дітей дошкільного віку. Дошкільне виховання, 2003. № 11. С. 12-14.

26. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 115 с.

27. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. Методичний посібник для педагогів дошкільних закладів. За заг.ред.Т.В. Киричук, О.М. Кулик, Н.М. Шаповал. Тернопіль. Мандрівець, 2016. 272 с.

28. Освітній напрям «Мовлення дитини». Витяг із Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 9-11.

29. Педагогічна майстерність: Підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К.: Вища школа, 2004. 418с.

30. Пірожченко Т., Корнеєва О. Гра дитини. Впроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання, 2021. № 5. С. 3-4.

31. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид., переробл. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

32. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. Круглий стіл. Дошкільне виховання, 2020. № 5, с. 21-29.

33. Програма «Дитина»: нові підходи й змістові акценти в дошкільній освіті. Дошкільне виховання, 2021. № 1. С. 14-17.

34. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». О. Білан, Л. Возна, О. Максименко. К. : Мандрівець, 2013. 264 с.

35. Програма розвитку дитини молодшого дошкільного віку «Впевнений старт». https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/opys-programy-vpevnenyj-start_ns.pdf

36. Савчук О. Гра-стратегія: формуємо соціальний досвід дошкільнят. Дошкільне виховання. 2016. № 12. С. 20-22.

37. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. - К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

38. Соціальний розвиток дитини: діти четвертого року життя. І.М. Дичківська та ін. Генеза, 2019. 88 с.

39. Федорова М.А. Теорія та методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку: навч. посібник. Житомир, ФОП Левковець, 2018.149 с.

40. Чуб. Н. Довідник для батьків дошкільників. Психологія дитини від А до Я. Навчально-методичний посібник. Х. : Веста, 2007. 160 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.

ДІАГНОСТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Мотиваційний критерій

Методика 1. Комунікативна ситуація «Давай познайомимось»

Мета: дослідити можливості розуміння дитиною звернутого діалогічного мовлення, мовленнєвого спілкування в ситуації обстеження, виявлення контактності, активності.

Матеріал: бланк спостереження.

Процедура виконання: Вихователь проводить бесіду з дитиною без попередньої інструкції. Розгорнуту відповідь дитини стимулюють словами «Розповідай про це далі».

Примітка: перші чотири запитання потребують односкладної відповіді, останні шість – розгорнутої.

Запропоновані запитання:

1. Як тебе звати? Назви своє прізвище та ім'я.
2. Скільки тобі років?
3. Як звати твоїх вихователів?
4. До якої групи в садку ти ходиш?
5. Чим ти займався зранку?
6. У тебе є друзі?
7. Чим ти снідав?
8. У що ти сьогодні вдягнений?
9. У які ігри тобі подобається гратись? 10. Чого тобі зараз хочеться щонайбільше?

Методика 2. Комунікативна ситуація «Нова іграшка»

Мета: виявити рівень інтересу до спілкування та ведення діалогу в ситуації розпитування (стимульоване мовлення).

Матеріал: новенька лялька, машинка, бланк спостереження.

Процедура виконання: Вихователь обирає нову ляльку (для

хлопчиків – машинка), яка вітається з дитиною. Завдання дитині: привітатися з новою лялькою, дізнатись, як її звати, запросити до гри (для хлопчиків – методика машини, показати можливі дії з автомобілем) тощо), розповісти про свої іграшки. Вихователь контролює хід бесіди, спрямовуючи її у потрібний бік та спостерігає за означеним показником у дітей експериментальних груп.

Методика 3. Комунікативна ситуація «Що буде потім?»

Мета: виявити вміння дітей вступати в діалог із однолітками та дорослим, розпочинати, підтримувати та завершувати його, допомагати одноліткам у разі потреби.

Матеріал: будівельний матеріал (цеглини), лялька, машинка, бланк спостереження.

Процедура виконання: Вихователь пропонує дітям обрати предмет для гри та пограти з ним. Дорослий спонукає дітей запросити до гри інших людей, запитати, якою іграшкою бажає гратися, запропонувати свою іграшку. Потім педагог пропонує нову іграшку, та фіксує наявність мовленнєвих проявів у дітей.

Змістовний критерій

Методика 1. Лінгвістична казка «Білочка Проня»

Мета: виявити діалогічні навички дітей; звернути увагу на характер спілкування, ініціативність, уміння вступати в діалог, підтримувати його, вести діалог поступово, слухати співбесідника, розуміти його, зрозуміло висловлюватися.

Матеріал: лялька-рукавичка Білочка, муляжі фруктів, продуктів харчування, іграшки (курка, качка, заєць, мишка тощо), бланк спостереження.

Процедура виконання: завдання виконується в ігровій ситуації.

Вихователь ініціює бесіду, звертаючись до дитини із запитаннями.

- Даринко! Хочеш пограти зі мною? (чекає на емоційний відгук

або відповідь). Уяви, що до тебе прийшла Білочка Проня (непомітно для дитини одягає ляльку-рукавичку). Як ти її зустрінеш?

- Зараз – зустрічай (демонструє дитині Білочку Проню).

- Здрастуй, Даринко! Як тобі спалося? (чекає на емоційний відгук або відповідь).

- Як їлося та пилося? (чекає на емоційний відгук або відповідь).

- Чого ж ти мене не запрошуєш? Я все стою-стою – лапоньки втомилися.

Може запросиш мене присісти? (чекає на емоційний відгук або відповідь).

- Даринко, знаєш, а я сьогодні ще зовсім нічого не їла. Може, пригостиш мене чимось? (чекає на емоційний відгук або відповідь).

Потім, подякувавши дитині, Білочка Проня запитує й одразу відповідає, даючи зразок відповіді дитині.

- Чи подобаються тобі, Даринко, дітки в групі?

- Що ти більше любиєш, грати чи гуляти? Малювати чи співати?

- Тобі подобається слухати казки?

Примітка: Якщо дитина вступила в діалог і бажала його продовжувати, Вихователь підтримував його. Згодом Білочка Проня дякувала дитині за бесіду та прощалася з нею.

Методика 2. Комунікативна ситуація «На гостини до Капустини»

Мета: виявити рівень тривалості та розгортання діалогу, бажання вступити в діалог.

Матеріал: текст вірша А. Камінчука, муляжі (малюнки) овочів і фруктів, бланк спостереження.

Процедура виконання: Вихователь пропонує послухати віршик про тітку Капустину, обіцяючи дати можливість з нею погратися, якщо

дитина якнайбільше про неї дізнається.

Примітка: привертання уваги дітей молодшого віку до матерії слова, до можливих граматичних форм слова, а також до авторських знахідок (капустоня, капустуся тощо) давало можливість активізувати респондентів різних рівнів сформованості діалогічного мовлення.

В капустини – іменини

Завтра іменини в тітки Капустини.

Прийде дід-дідище, старий Капустище.

Прийде з ним бабуся, стара Капустуся.

Прийдуть два синочки, малі капусточки.

Прийдуть і три доні, малі капустоні.

Прийде капустон, дін-дон-дон!

Прийде вся родина, – каже Капустина.

Завдання для дитини – обрати будь-який овоч (фрукти) і запросити на іменини до Капустини, розповісти, хто ще прийде на свято.

Методика 3. Комунікативна ситуація «Казочка про царя Мураха»

Мета: виявити рівень розгортання не стимульованого діалогу.

Матеріал: книжка-саморобка з малюнками, текст вірша С. Майданюка, бланк спостереження.

Процедура виконання: Вихователь пропонує послухати казочку, а потім спробувати поспілкуватися з Мурашкою.

Жив на світі цар *Мурах*,

І цариця *Мурахиця*,

І царівна *Мурахівна*.

Ох-ох! Ах-ах!

Як багато в тому царстві

У *мурашнику мурах*!

Там такі *мурашині* нори,

Що ведуть в льохи й комори,

А в коморах є усе –

Хто де звідки принесе.

Ти не віриш? Ну й нехай:

У *мурашки* поспитай!

Примітка: Вихователь пропонує книжку-саморобку для наочної опори лише для дітей, яким необхідна допомога.

Комунікативний критерій

Методика 1. Комунікативна ситуація «Поміркуємо разом»

Мета: виявити рівень усвідомленого сприйняття художнього тексту, рівень сформованості діалогічного мовлення.

Матеріал: бланк спостереження, тексти розповідей В. Сухомлинського

«Втрачений день» (для хлопчиків), Т. Білецької «Розмова доні з мамою» (для дівчаток).

Процедура виконання: Вихователь спостерігає за мовленнєвою поведінкою дітей в процесі читання художніх творів, пропонує дитині пригадати назву, назвати персонажів розповіді, основні події, відтворити репліки персонажів.

В. Сухомлинський

Втрачений день

В одного батька було троє синів – маленьких хлоп'ят. Якось увечері батько питає хлопчиків:

- Розкажіть, як ви сьогодні прожили день. Юрко відповів:
- Я сьогодні посадив дерево. Батько сказав:
- Ти сьогодні добре прожив день. Микола відповів:
- Я сьогодні зайчика намалював.
- Ти теж непогано прожив день, – сказав батько. Петрик

відповів:

- Я сьогодні в м'яча грав... І морозиво з'їв...
- У тебе сьогодні втрачений день, – посмутнів батько.

Т. Білецька

Розмова мами з донею

Вибиравалась мати зі своєю маленькою донечкою до бабуні в гості. Посадила її перед дзеркалом і стала чепурити. Чесала коси, вплітала стрічки... Доня тішилась стрічками, а далі спитала:

- Мамо, якого вони кольору?
- Голубі, як твої очка, – сказала мама.

Сподобалось доні, що в неї оченята, як незабудки. Подумала й спитала:

– А які мої коси, мамо?

– Золотисті, доню, як пшеничне колосся. Усміхнулась доня вдоволена.

– А губи, мамо?

– Червоні, – сказала мати.

– Червоні як що, мамо?

– Червоні, як ягідки малини. Але тепер, доню, я тебе щось спитаю. Якогокольору земля?

– О, я це знаю, мамо. Земля чорна.

– Чорна як що, доню?

Глянула доня на свої рученята, засоромилась і відразу побігла до умивальника.

– А чому, дитино?

Примітка: Якщо дитина вступає в діалог і бажає його продовжувати, вихователь підтримує її.

Методика 2. Лінгвістична казка «Пригоди хом'ячка Ласунчика»

Мета: виявити рівень вміння вислухати співрозмовника, не перебиваючи, ініціативність, змістовність та оригінальність діалогу.

Матеріал: бланк спостереження, малюнки із зображенням борсучка Пізнайко, білочки Проні, жабки Жанки та хом'ячка Ласунчика, Старої Ворони, Бджілки Жужки.

Процедура виконання: Вихователь пропонує дитині послухати казку.

– У веселих звіряток переполох: зник хом'ячок Ласунчик. Ніхто його, начебто, не бачив з самого ранку. Як ти гадаєш, куди він подівся?

– Я думаю, що він знову полетів на Місяць, – сказав борсучок Пізнайко.

- Ні, ні! Я його недавно бачила, – заперечила білочка Проня.
- Неподобство! – заквакала жабка Жанка. – Чому він весь час заважає нам? І тепер ми встигнемо на зустріч з дітьми з дитячого садочка.
- Почекаємо трохи і підемо без нього, – вирішили звірятка.
- На твою думку, чому борсучок Пізнайко, білочка Проня, жабка Жанка залишилися чекати хом'ячка Ласунчика? Хвилини через три двері відчинилися і в кімнату увірвався хом'ячок. За ним летіли як навіжені Стара Ворона і Бджілка Жужка. – Де ви були? – суворо насупив бровки борсучок Пізнайко.
- Тут, недалечко, – повідомив хом'ячок Ласунчик.
- Зовсім близько, – підтвердили Стара Ворона і Бджілка Жужка.
- Що ж ви робили? – зацікавилися звірятка.

Примітка: далі дитина продовжує діалог, якщо необхідна допомога в розгортанні сюжету, дорослий підказує, використовуючи малюнки.

Методика 3. Комунікативна ситуація «Місто, у якому я живу»

Мета: виявити вміння дітей вислухати та зрозуміти партнера по спілкуванню у ситуації розпитування, складаючи розповідь за схемою на основі діалогу.

Матеріал: декілька фотографій дитини, бланк спостереження.

Процедура виконання: дитині пропонуються її власні фотографії, завдання вихователя – спровокувати дитину ставити запитання за змістом побаченого. Потім відбувається спільне з вихователем складання речень на тему «Місто, у якому я живу», використовуючи особисті фотографії дитини та сім'ї. Дорослий задає схему висловлювання, а дитина заповнює цю мовленнєву схему особистим змістом.

ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ ІГРОВИХ СИТУАЦІЙ

Тема: *Свійські тварини. Птахи*

Тематика ігор: Прогулянка лісом.

Варіанти об'єднання ігрових сюжетів: Сім'я. Водій (шофер).
Дитячий садок.

Тематичні діалогові ситуації: Автобус привіз дітей на прогулянку до лісу. Що найбільше сподобалося в лісі (дерева, ягоди, квіти)?

Праця дорослих. Шофер. Вихователь. Помічник вихователя.

Театралізовано-ігрова діяльність. Учити дітей вторити коротким реплікам вихователя, самостійно наслідувати звуки окремих персонажів чи подій; спільно з дорослими розігрувати різні сюжети знайомих казок, використовуючи елементи костюмів, шапочки із силуетами персонажів.

Інценування. Розповідати дітям знайомі та нові художні твори за допомогою різних видів театрів, залучати дітей до висловлення своїх думок та показу окремих дій. Учити прийомам водіння персонажів у настільному театрі, театрі м'якої іграшки та пальчиковому театрі.

Ляльковий театр. «Рукавичка».

Тема: *Село. Город. Городина*

Тематика ігор: Бабусине подвір'я.

Варіанти об'єднання ігрових сюжетів: Сім'я. Водій.

Тематичні діалогові ситуації: Як збиралися на гостини до бабусі. Водій привіз сім'ю до села. Які свійські тварини і птахи є на бабусиному подвір'ї. Допомога бабусі на подвір'ї.

Праця дорослих. Водій. Птахівник. Дояр(ка).

Театралізовано-ігрова діяльність. Учити дітей активно діяти в потічках, приставках, невеличких сценках казок, народних ігор, зображаючи характерне в образі, підкреслюючи ритмічність, музичність малих форм народної творчості.

Інценування. Розповідати дітям знайомі та нові художні твори за допомогою різних видів театрів, залучати дітей до висловлення своїх думок та показу окремих дій. Учити прийомів водіння персонажів у настільному театрі, театрі м'якої іграшки та пальчиковому театрі.

Праця дорослих. Водій. Капітан. Льотчик. Екскурсовод. Прикордонники.

Театралізовано-ігрова діяльність. В імітаційних іграх учити дітей за допомогою діалогу передавати особливості поведінки людей і різних тварин. Сприяти засвоєнню імітаційних рухів як складових рольових форм поведінки.

Драматизація казки «Ріпка». **Інценування.** Розповідати дітям знайомі та нові художні твори за допомогою різних видів театрів, залучати дітей до висловлення своїх думок за допомогою діалогу та показу окремих дій. Учити прийомів водіння персонажів у настільному театрі, театрі м'якої іграшки та пальчиковому театрі.

ІГРИ ТА ВПРАВИ З КАМІНЦЯМИ МАРБЛС

Гра «Виклади доріжку»

Мета: формування орієнтування на аркуші і в просторі; знайомити дітей з різними видами сенсорних еталонів; формувати вміння порівнювати предмети за основними властивостями (кольором, формою, розміром);

розвивати складні координовані рухи рук і моторику пальців; розвивати пам'ять, сприйняття, увагу і логічне мислення у дітей.

Обладнання: камінчики Марблс, аркуш паперу.

Педагог викладає зразок доріжки (фігури, візерунка), при цьому використовуються камінчики різної форми, розміру і кольору.

I варіант

Зразок фігури (доріжок) викладається на картці або аркуші.

Дитина повинна

повторити зразок на аркуші.

II варіант

Педагог диктує послідовність викладання камінчиків, дитина на слух самостійно викладає візерунок.

Гра «Кольоровий килимок»

Мета: формування орієнтування на аркуші і в просторі; формувати вміння порівнювати предмети за основними властивостями (кольором, формою, розміром); розвивати фантазію і творче мислення у дітей.

Обладнання: камінчики Марблс, аркуш паперу квадратної форми.

Хід гри

I варіант:

Педагог дає усні завдання, наприклад: покладіть жовтий камінчик в лівий верхній кут, синій – в правий верхній кут, червоний – в правий нижній; зелений – у лівий нижній.

II варіант

Можна запропонувати дітям самим придумати візерунок, фігуру і викласти на ігровому полі, використовуючи камінчики різної форми, розміру і кольору.

Гра «Порахуй та виклади»

Мета: вдосконалювати навички рахунку від 1 до 5; розвивати складні координовані рухи рук і моторику пальців; розвивати пам'ять, сприйняття, увагу і логічне мислення у дітей.

Обладнання: камінчики Марблс.

Хід гри

- Викладіть стільки камінчиків на столі, скільки:
- Рук у курки?
- Пальців у людини на одній руці?
- Очей у дитини?
- Голок у їжачка?

Гра «Скільки складів у слові»

Мета: розвивати вміння дітей ділити слова на склади.

Обладнання: камінчики Марблс.

Хід гри

Порахуй скільки складів у слові, та виклади стільки ж камінчиків на стіл.

Скільки складів у слові?

Гра «Який перший звук у слові?»

Мета: закріплення вміння дітей розрізняти м'які та тверді приголосні.

Обладнання: камінчики Марблс.

Хід гри

Педагог промовляє звуки, діти прослухавши викладають синій камінчик – твердий приголосний звук, зелений камінчик – приголосний м'який, червоний камінчик голосний.

Гра «Допоможи жучку долетіти до дому»

Мета: автоматизувати звук [ж] у складах.

Обладнання: камінчики Марблс.

Хід гри

Жучок любить літати та сідати на гарні квіточки. Коли він сідає на квіточку він промовляє (ЖУ).

Допоможи жуку дістатись до всіх квіточок. Промов склади та викладай камінчики на квітку за її кольором.

Гра «Літера»

Мета: закріплення зорового образу літери, розвиток дрібної моторики рук.

Обладнання: камінці Марблс, картки зі зразками зображенням букв для накладення камінчиків.

Хід гри

I варіант:

Перед дітьми на столі лежать картки із зображення букв для накладення камінчиків. Дитина самостійно викладає на готову картку із зразком букви камінчики.

II варіант:

Дитина самостійно викладає камінчиками літеру. Приголосну літеру – синіми

камінчиками, голосну – червоними камінчиками.

Вправа «Смайлик»

Мета: розвивати емоційно-вольову сферу; викликати у дітей позитивні емоції,

вираження впевненості.

Обладнання: камінці Марблс, картки із зображенням смайликів без посмішок.

Хід вправи

Перед дітьми на столі картка із зображенням смайлика (зображені, тільки очі)

– викладіть смайлик, що посміхається, як що вам сподобалось займатися зі мною сьогодні;

– викладіть смайлик, що посміхається, як що ви дізнались щось цікаве;

– викладіть смайлик, що засмутився, як що вам була потрібна допомога;

Дитина викладає посмішку, із камінців Марблс та розповідає що їй сподобалось, якщо дитина викладає сумний смайлик то розповідає, де в неї виникли труднощі.

Вправа «Світлофор»

Мета: розвивати емоційно-вольову сферу; викликати у дітей позитивні емоції, вираження впевненості.

Обладнання: камінці Марблс (червоний, жовтий, зелений), зображення світлофору з одним кружечком.

Хід вправи

Перед дитиною на столі зображення світлофору та кольорові камінці Марблс.

Червоний колір – мені було важко.

Жовтий колір – я зрозумів.

Зелений колір – цим я можу поділитися.

